

posloužil zejména vědecký, rovněž čerstvý překlad heidelberský od Immanuela Tremellia a Františka Junia z let 1575–1579. Ale Bratři měli na mysli také starší text český a bez potřeby ho neměnili, takže v některých částech podali vlastně velkorysou revisi staršího českého textu. Svou hlavní předlohu [Tremellia] sledovali při vlastních dalších vydáních v jejich pozdějších, zdokonalených edicích. Odtud tedy, a nikoli snad z jakési vrtkavosti jest vyložit příčinu změn v jejich překladu. Práce kralických theologů nebyla tedy tak samostatná, jak se starší literární věda domnívala. Chválu jejich originálnosti, jako již při překladu Blahoslavově, je třeba omezit. Úvody k jednotlivým dílům a knihám i poznámky, které doplňují a vysvětlují překlad jazykově, exegeticky a homileticky, jsou z veliké části zpracovány na základě bohoslovecké literatury zahraniční, zvláště kalvínské. V týchž letech, kdy se bratřští Starší báli přihlásit výslovně k reformovaným církvím, činí to — jistě s jejich souhlasem — kraličtí překladatelé a komentátoři tise, ale pro znalce zřetelně. I když tedy Bratři pracovali s pomůckami v ruce, je třeba označit jejich překlad za vědecké dílo vysoké úrovně. K tomu zajisté znalost a užití současné odborné literatury náleželo. Zároveň se Jednota touto prací *definitivně přiznává k Písmům svatým Nového i Starého Zákona*, kdežto prve doznívala ještě prvotní nedůvěry starých Bratří k starozákonním knihám, jako by se Novému Zákonu protivily. Ostatně již v letech 1550–1557 sepsal „jedním perem“ [což zajisté znamená, že souvislou prací] konkordanci na celou bibli českou nejstarší tehdejší bratrský kněz Tomáš, r. 1557 v Račicích zemřelý [Kniha úmrtí 240 n.]. Tato zpráva svědčí o praktickém zájmu o Starý Zákon již v té době, a to nikoli snad jen v mladším pokolení. Apokryfy odlišili Bratři zřetelně od knih kanonických. Byly ovšem i v Jednotě až po Komenského oblíbeny a hojně citovány.

Kralický překlad nabyl velikého významu tím, že byl brzy *přijat i v církvi luterské*, zejména na Slovensku, kde byla čeština od husitských časů spisovnou řečí, Slovákům zcela srozumitelnou. Časem zatlačil českou bibli vydávanou v Praze Jiřím Melantrichem z Aventina a jeho nástupcem Danielem Adamem z Veleslavína,

jenž ostatně, přední český tiskař a nakladatel své doby, byl potají členem Jednoty. Jako vzor ryzí češtiny, vyříbené po vzoru Blahoslavově, stala se Bratrská bible na řadu pokolení zákoníkem správného jazyka a jedním z nejdůležitějších zdrojů jeho obrození počátkem 19. století. Prvním cílem bratrských překladatelů bylo ovšem tlumočit církví jasně a věrně hlas Božího slova. Český jazyk vespěl a zkrásněl v jejich ústech jako nástroj Slova, nad každé lidské slovo vzácnějšího.

Bez poznámek a v jediném svazku vyšla Bratrská bible — teprve v 19. století Kralickou biblií nazvaná — r. 1596 za dozoru B. Strejce, Nový Zákon téhož roku a pak v nové úpravě s poznámkami péčí B. Zachariáše Aristona r. 1601. Naposledy byla celá bible v Kralicích vytištěna v jednom svazku 1613. Kalvínský sklon jeví se ve všech těchto vydáních.

Zbývá probádat, jak se kalvínská orientace jeví v jiných bratrských publikacích té doby, v kancionálech, jejichž další vydání vycházela často v nákladné úpravě, jakože pečlivou grafickou úpravou vynikají kralické tisky napořád, a v postilách. B. Štefan vydal kázání na církevní rok „Výklad řečí Božích“ [1575]. V základě jsou to snad kázání B. Lukáše Pražského. „Postilla“ třebíčského duchovního správce Jana Kapity vyšla r. 1586. Netištěna zůstala velmi rozsáhlá, jen zčásti zachovaná „Harmonia svatá ze všech čtyř evangelistů Páně shromážděná“ od Grynacova žáka Bartoloměje Němčanského po r. 1590.

JIŽ KOLEM r. 1580 bylo zřejmé, že *kalvinistická orientace v Jednotě převládá*. Při úzkém styku s reformovanými v Polsku není divu, že také tam pronikal kalvínský vliv mezi bratrské kazatele. Malopolský superintendent Pavel Gilowski vydal r. 1579 katechismus a postilu s obsahem tak výrazně reformovaným, že tím byli pohnuti k protestu zejména luteráni, vytýkající Gilowskému porušení Sandoměřského konsensu. Mezi Bratřimi došly však oba spisy obliby, stejně jako byla do češtiny přeložena o něco starší postila kalvinisty Řehoře Zarnowieckého. Ale na Bratřích bylo, aby trvali při svém prostředkujícím směru mezi luterány a reformovanými, jestliže neměla být porušena rovnováha, nutná